

Szepesi Attila

Kiszebábok (barbár szonettek)

„A bestiák meghozták a kikeletet,
ugyan kinek lehet ellene kifogása?
A halottak már évezredek óta enyhe gúnnyal
nézik a felettük történőket...”

(Weöres Sándor)

Ágbog-királyság

*Három összekuszálódott orgonabokor mélyén
alapítottam meg beregszászi gyerekkoromban az Ágbog-
királyságot. Nem tudott róla senki, népes birodalom volt pedig,
futkosó hangyák, lomha csigák, párban vonzóuló
ikerbogár-bodobácsok lakták. Néha odatévedt egy-egy
lüktető torkú faligyík és szőrmók-potrohú dongó. Fönt, az
emeleten még egy fűszálakból és pihetollakból rakott madár-
fészek is hozzátartozott, ki-be hussanó lakóival. Idegen
föld volt az utca, ahol nótázva föl-alá
masíroztak az orosz katonák, kószáltak a háború
kibombázta mezítlábas földönfutók, akik néha hosszan
nyomták a kapucsengőt: rákokat, csőrös csukát vagy épp
hemzseggő csikhalakat hoztak lapulevéllal bélelt
kosarukban nagyanyámnak.*

A rózsaszín szamarak szigete

Egyszer megállított az utcán harmadik szomszédunk, a féllábú Kabók bácsi, aki naphosszat kapujuk előtt pipázott a lócán. Megkérdezte, hallottam-e már rózsaszín szamarokról. Olyanok nincsenek, mondtam, mire ő kajánul elmesélte: vannak bizony, még hozzá egy messzi szigeten, ahol ő is járt a Nagy Háborúban, amikor a szerbek sokukat foglyul ejtették, és havas hegyeken át étlen-szomjan a tengerpartig terelték. Közben elfagyott a fél lába, amputálni kellett. Elvitték őket aztán gőzhajón egy szigetre, ahol rózsaszín szőrű, piros szemű szamarak éltek - még iázni is csak cérnavékony hangon tudtak. Szép táj lett volna a zúgó tengernél, csupa narancsliget meg ciprus, de a fogolytáborból csak kevesen vergődtek haza, sokukat elvitte a kolera meg a vérhas.

Paradicsom

Amikor a negyvenes évek végén kezdtek hazatámolyogni a hadifoglyok Szibériából, nagyanyám gyakran kiállt beregszászi kapunkba és messzire bámult, napkelet felé. Nagyapát várta, aki ekkor – nem tudta senki – évek óta egy ungvári tömegsírban aludta utolsó utáni álmát. Néha azt motyogta, vállát vonogató: ki tudja, Kálmán a lágerben tán összelepedett egy csinos bárisnyával, és ott él valami behavazott és füstöt pöfékélő orosz faházikóban. Dudorászni kezdett egy bolondos kuplét: Schneeflocken, so-o weiss... Mégis, ha másnap megnyomta valaki a kapucsengőt, futva futott a kerten át, végig a derűsen pirosuló paradicsomsoron.

Zeppelin gróf léghajója

Beregszászi kényszerlakhelyünkön, a fáskamra fölbemászók és százlábúak futkosta zugában találtam egy köteg folyóiratot. A házban Suara tanítóék laktak, akik a front elől nyugatra menekültek. A képek közt alig lehetett felismerni a csigák csillámló ösvénye alatt a fehér lován feszítő Horthyt, a Szent Jobb-körmenet

*forगतagát, Scott kapitány szél cibálta
sátrát a hómezőn. A pohos Göhringet egy elejtett
szarvasbikával. A saharai tevekaravánt meg a kétfejű
borjút. A hetykebajszú Jávor Pált és a Mágnaš Elza holt-
tetemét rejtő kopott bőröndöt. A kalapos Pipás Pistát, az
alföldi tanyavilág vérgőzös rémét, aki
valójában asszony volt. És Zeppelin gróf felhőkarcolók fölött
lebegő szivarforma léghajóját.*

Hazátlanok

*Budapestre áttelepülőben
1950 júniusában óraszám várakoztunk a csapi állomáson a
mozdonyra, mely átgördíti holminkkal teli
vagonunkat a Tisza hídján. Éjszaka volt, ültünk a fél-
homályos váróteremben, anyám, húgom meg én. Hirtelen
berontott három géppisztolyos ruszki és
ordítózni kezdett: ismerik ők a magunk fajta hazátlan, fasiszta
bitangokat, akik bűnözőket akarnak kicsempészni
a Szovjetunióból. Kiderült, leesett vagonunkról a plomba, és
arra gyanakodtak: elrejtettünk valakit a
bútorok közé. Egy martalóc mellénk állt ránk
szegzett géppisztollyal, a másik kettő meg átkutatta elem-
lámpa fényénél a rakományt, szuronnyal bele-beledőve
egy-egy ruhával és ágyneművel teli zsákba.*

Pipafüst

*Erdélyi menekült, egykor dúsgazdag föld-
birtokos volt a pesti házunk harmadik emeletén lakó
roskadt öregúr, aki régi divat szerint
bricsesznaadrágot és lovaglócsizmát viselt. Távol lakó
vénkisasszony lánya gondoskodott róla – hozott neki
zöldborsólevest, rakott krumplit, túrós-
csuszát. Amúgy magára zárta az időt, a kül-
világ bornírt mindennapjait. Örökké
mosolygott és pipázott. Egyszer elmesélte: az erdélyi
Retyezátban három medvét lőtt, sőt Afrikában is
vadászott. Megmutatta a falon a kafferbivaly-, a
gnú- meg a páros tülkű jávorantilop-koponyát és
a padlón szőnyegként elterülő
fekete sörényű oroszlánt.*

Kiskakas

Nem tudható, ki volt a kiskakas október 23-án estefelé, amikor a Parlamentben kialudtak a fények, mert a Nagy Imrét egyelőre hiába váró és baljósan morajló tömeg azt követelte: oltsák le az épület tornya hegyében pöffeszkedő vörös csillag lámpáit. A tér hirtelen homályba borult, és ekkor valaki cérnavékony hangon azt kukorékolta: „Túrtünk eleget, Rákosinak kötelet!” A sokaságon végighullámzott a kacagás, hosszú esztendők visszafojtott félelme és megaláztatása felszakadt. Többé már nem volt visszaút, alku, reformokról való cigánykodás. A felszabadult tömeg új és új jelszavakat kezdett skandálni: „Le az ávóval! Ruskik haza! Vesszen Gerő!”

Damaszkusz felé

Mit láthatott félrecsúszott cvikkerén át Nagy Imre, amikor kilépett a homályba borult térre, ahol csak az újságokból csavart, baljós füstöt ontó fáklyák világítottak. Megszeppent, derűs, elgyötört arcokon lobogott a lángok bolyongó visszfénye. Zavarban volt, kereste a szavakat – állítólag a hátát bökődő ávós gépfegyverek előtt. Meg kellett éreznie: az övéi vannak itt, akiből vétetett. Lélekben tán ekkor vágott neki a damaszkuszi útnak.

Hosszú percek

Csak három évtized múltán mesélte el gimnáziumi iskolatársam élete legszörnyűbb és leghosszabb öt percének történetét. Bár hogy valóban öt perc volt-e vagy több, utólag sem tudja eldönteni. A Parlament előtt, a hajdani Kúria épületénél állt 25-én, amikor ugatni kezdtek a géppuskák. Földre vetette magát és elborzadva hallgatta a

*golyók dobpergésre emlékeztető becsapódását. Kugli-
bábokként dőltek körülötte az emberek. Egy overallos férfi rá-
esett – hörgött és hányt. Haláltusájában rángott a keze-lába. Füst,
por és sikoly töltötte be a levegőt. Amikor elhallgattak a
fegyverek, óvatosan felemelte a fejét. Körös-körül agonizálók. Ki-
kecmergett a holttetem alól. Észrevette, hogy a fényképező-
gépe összetört. Otthagyta. Cikcakkban futni kezdett, de
azóta sem tudja, hogyan ért haza.*

Batu kán

*Elkoszlott, csurom-vér, sipka és
vállal nélküli ruszki katonaruhában, lőtt
hasi sebbel vitték be a Köztársaság téri párt-
ház ostroma után a Sebészeti Klinikára, ahol
azonnal megműtötték. Csak másnap tért magához, ám
hiába kérdezték, nem válaszolt. Ázsiai arc-
vonásai után úgy emlegették: Batu kán. Amikor
kissé összeszedte magát, azonnal ki akart
kelni az ágyból, de nem engedték neki. Minden ajtó-
nyitásra összereszent. Gyanították, hogy a
forradalmárok oldalára átállt ruszki katonaszökevény. Egyik
éjszaka nyoma veszett. Senki sem tudta, hová, sem az
ügyeletes nővér, sem a
bicebóca portás.*

A törpe

*A Práter utca egyik jellegzetes figurája volt a
gülü szemű törpe. Nyakatlan törzsén
akkora fej éktelenkedett, akár egy görög-
dinnye. A forradalom végnapjaiban a ruszki
tankok fel-alá dübörögtek a szűk józsefvárosi
síkátorokban. Néha összetorlódva meghököltek és
egyik-másik hirtelen lángra kapott. Kiugráltak belőlük a
vodka-mámoros kiskatonák. Összevissza
lövöldöztek. Némelyiküknek lángolt a zubbonya és
ordítózva hánytá-vetette magát a flaszteron. Senki sem
vette észre, hogy a járdaszélen árválkodó
szemeteskosár lassan tovább araszol és a
kapualjba beszökken alóla egy
kurta lábú törpe.*

Vámpírok bálja

Hol rejtőztek, nem tudható, miféle föld alatti lyukakból, fekáliabűzös odvakból szálltak – fekete árnyékok – elő. Egyszerre itt voltak, duhogó szárnyon vijjogva keringtek odafönn. Messziről nézve – arc-orr-fül – egész emberformák. Mindegy nekik, nappal vagy éj, hullafoltos pofával böfögve hányták a légi bukfenceket. Szemükben a gyűlölet zöld parazsa. Nem lehetett tudni, anya szülte-e őket, kifélék-mifélék. Dadogva-makogva, trombitaharsogásban és fals dob-dübögésben, összekapaszkodva ropták a vérivó vámpírtáncot, míg szőrcsimbókos ülepük rotyogva-bugyborogva ontotta a mocskot. Övük volt a letiport ország, ráadásul láncra akarták verni a Napot meg a Holdat.

Kiszebábok

Sáros csizmák, pántos saruk tipródnak napnyugat felé, háttal a parázsló reménynek, János pap napkeleti országának. Háttal a feldúlt otthonoknak, az újra-ácsolt bitófáknak. Minek emlékezni a karácsonyi pásztorok kántájára, a téltemető kiszebábok lángjára, a Szent Iváni máglyára, a Kisasszony-napi fecskecsivitre, meg a szilveszteri álcás forgatagra! Gyerünk, őrtornyok árnyékában, aknazáron, bugyborgó mocsáron át, háttal a délibábnak, szögesdrótokon át valami sosemvolt édenkert felé – tovább! Néhány kurta óra a remény, összetört láncoké, kitarult és újra becsapódó börtönajtóké: vár a senki földje, a senki ideje!

Alkímia

*Boldog-koromban a szövvényes vadonban sziszegő
kígyókkal, kajla kakukkal feleseltem és
füleltem óraszám a szálás tölgyek szél suttogta, ódon
regéit, vagy a rég elkondult harangok üdvözlését a
föld alól. Forrás tükrére hajoltam, villámló sárkány-
felhők hiába riogattak. Kívül az időn, kívül a
histórián füttyörészve róttam a görbe
mezsgyét a kincseket rejtő
hegyoldalon. Hangok nélkül is értettem a
feszítő plánták, sásliliomok és csombor-
menták üdvözlését – nem bénítottak
fölösleges szavak. Este aztán hetykén hintáztam a kifli-
holdon, sivalkodó bőregerek, futkosó hangyák és
csigák mindentudó királya.*